

Валерія Струнгар,

аспірант Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

БІБЛІОТЕЧНІ ПРОЕКТИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ЯК ДЖЕРЕЛА БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Стаття присвячена відпрацюванню критеріїв дослідження соціальних медіа як джерельної бази бібліотекознавчих наукових рефлексій. Зроблено спробу формування комплексу маркерів бібліотекознавчих досліджень у соціальних медіа. Дослідження передбачає аналіз можливостей соціальних медіа, використання яких визначає специфіку застосування бібліотеками мережових інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: бібліотечні проекти, соціальні медіа, сторінки соціальних мереж, представлення, конвергентність, наповненість, інтенсивність зворотного зв'язку, інтерактивність, аудиторія соціальних медіа.

Стрімкий прогрес у сфері поширення та розвитку соціальних медіа стає дедалі вагомішим чинником впливу на суспільство. З початку створення соціальні медіа зазнали істотних змін і на сьогодні відіграють роль конгломерату різноманітних сервісів і ресурсів. Динамічне зростання нових медіа приваблює широкі верстви населення незалежно від віку, освіти та соціального статусу; формує науковий, політичний та інші сегменти простору соціальних медіа. Відтак соціальні медіа є об'єктом досліджень у різних галузях, зокрема і бібліотекознавчих.

Інтерактивні медіа вже достатньо глибоко інтегровані в бібліотечну роботу; бібліотечна аудиторія соціальних медіа, як користувачка, так і професійна, збільшується доволі активно. Це зумовлює необхідність аналізу та оцінювання динаміки, напрямів, тенденцій та перспектив цих процесів. Такі переваги соціальних медіа, як оперативність, доступність, інтерактивність і потужність масивів інформації зумовлюють цінність їх як джерела бібліотекознавчих досліджень: як прикладних інструментів вимірювання ефективності, оцінювання якості бібліотечної діяльності, так і теоретичних узагальнень у галузі інфології.

Особливості використання соціальних медіа в роботі бібліотек досліджуються як у загальнотеоретичному зрізі [1, 3, 5], так і в практичній площині [4]. Зокрема, бібліотечні проекти опинились у сфері уваги Т. Ярошенко [7], О. Мар'їної [2], Н. Тарасенко [6]. Однак аналіз

бібліотечних проектів у соціальних медіа як джерельної бази бібліотекознавчих досліджень лишається спорадичним. При цьому наявні емпіричні матеріали дають змогу виходити на теоретичні узагальнення, що і актуалізує це дослідження. Тому метою статті є виявлення критеріїв дослідження соціальних медіа як джерельної бази бібліотекознавчих наукових рефлексій, формування комплексу маркерів бібліотекознавчих досліджень у соціальних медіа. Це дослідження передбачає аналіз можливостей соціальних медіа, використання яких визначає специфіку застосування бібліотеками мережевих інформаційно-комунікаційних технологій.

Алгоритм роботи із соціальними медіа як джерелом бібліотекознавчих досліджень передбачає на підготовчому етапі формування вибірки сторінок бібліотек, що підлягають вивченню. Принципи вибірки визначатимуть сформовані завдання зрізу, тому перелік об'єктів може бути різним: найбільш популярні та розроблені сторінки в соціальній мережі; представленість найбільших бібліотек, незалежно від їх активності в соціальних мережах, регіональна вибірка тощо.

Для того щоб виявити загальні тенденції, які характеризують підходи до створення бібліотечних сторінок у соціальній мережі, необхідно провести загальний огляд сторінок. Як показники можна обрати складові елементи динамічної платформи та її основні характеристики і функції. Таким чином, обрані сторінки аналізуватимуться за критеріями: **представлення, конвергентності, змістовності, інтенсивності зворотного зв'язку**. Необхідно враховувати можливість похибки та загальну приблизність показників соціальних медіа, що зумовлена їхньою мінливістю, динамічністю, реактивністю, гібридністю та інтерактивністю, відтак принципову неможливість абсолютно точних розрахунків.

Перший критерій – **представлення бібліотеки на сторінці** соціальної мережі, тобто рівень надання інформації про неї. Тут показовими будуть назва сторінки – чи відповідає ім'я офіційній назві бібліотеки, чи пропонується неформальна назва сторінки; чи завантажені аватар ¹¹ і обкладинка сторінки (рис. 1).

Важливим елементом представлення бібліотеки в соціальній мережі є опис сторінки. Наскільки детальним і вичерпним він є, визначається за представленими нижче позиціями: чи висвітлено інформацію про

¹¹ Аватар – це графічне представлення, яке використовується для персоналізації користувачів у таких реактивних і гібридних платформах, як соціальні медіа (соціальні мережі, форуми, блоги, мікроблоги, віртуальні лабораторії, бібліотечні проекти, сервіси спецконтенту).

бібліотеку або сторінку в соціальній мережі; чи відображено рік заснування; чи наявна локація бібліотеки; чи надається гіперпосилання на офіційний сайт, що спонукатиме користувачів переходити на ресурс бібліотеки; як описана інформація про сторінку бібліотеки – від контактів до розширеного опису, включно із визначенням місії сторінки соціальної мережі як окремого пункту в описі.

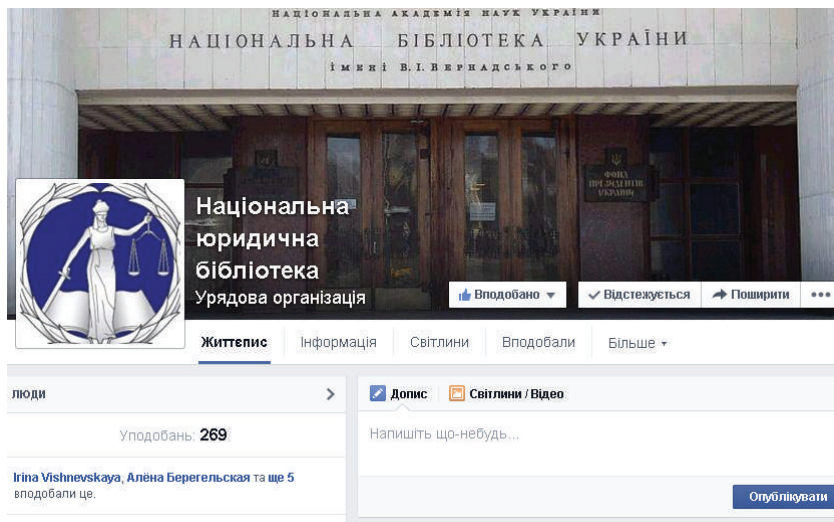

Рис. 1. Аватар і обкладинка сторінки Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського в соціальній мережі Facebook

Джерело: <https://www.facebook.com/nllofua>

Загальний огляд сторінок бібліотечних проектів, які представлені в соціальних мережах, надасть уявлення про те, якими правилами та політикою керується бібліотека при їх створенні та функціонуванні. Так, в описі сторінки Національної юридичної бібліотеки (НЮБ) Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) зазначається рік заснування НЮБ – 2001, контактні дані (адреса, телефон, електронна пошта), режим роботи, висвітлюються її функції та завдання, надається гіперпосилання на сайт, де представлена офіційна сторінка НЮБ – Центр досліджень соціальних комунікацій (<http://nbuviar.gov.ua/>) та інформація про «власників» сторінки – адміністратор і співробітник НЮБ.

Інший критерій – *конвергентність*¹², дає змогу виявити, як представлені бібліотеки в мережі: однією чи декількома спорідненими сторінками. У цьому випадку оцінюється зв'язаність бібліотечних сторінок, що передбачає визначення такої групи показників: наявність зв'язків з іншими соціальними медіа; оригінальність кожної сторінки чи, навпаки, дублювання інформації; присутність дочірніх сторінок.

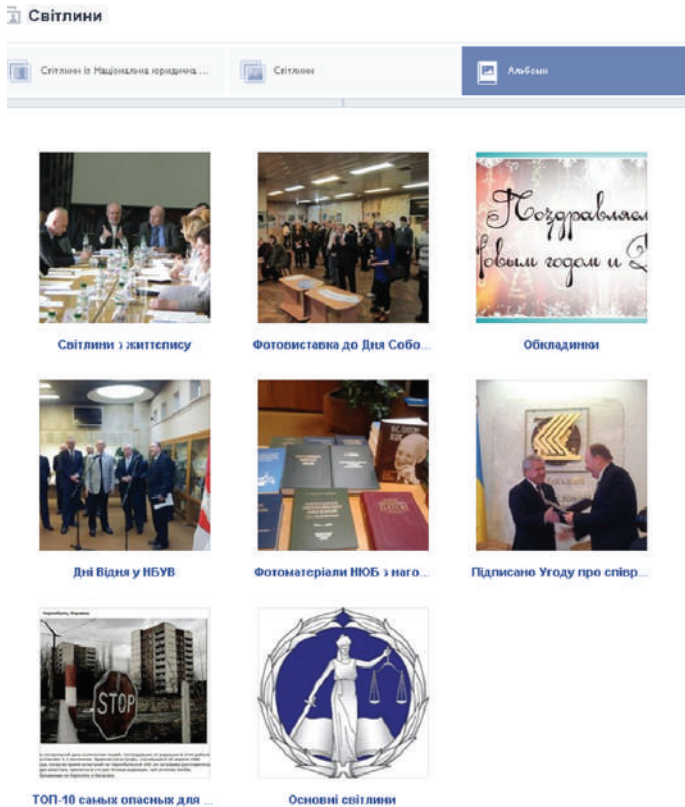

Рис. 2. «Змістовність» сторінки Національної юридичної бібліотеки НБУВ у соціальній мережі Facebook

Джерело: <https://www.facebook.com/nllofua>

¹² Конвергентність – процес інтеграції соціальних медіа, який супроводжується дублюванням контенту та створенням альтернативних медіа-платформ.

Наступний критерій – **змістовність** бібліотечної сторінки в соціальній мережі (рис. 2), що визначається інформативним наповненням контенту. Доцільним вважаємо визначення таких показників: представлення мультимедійного та текстового контенту, їх співвідношення. Важливими критеріями можуть бути такі: чи наявна галерея та як вона представлена (чи зазначені назви, описи, гіперпосилання в описах, тип гіперпосилання за джерелом, до якого воно веде); чи представлено аудіо- та відеозаписи. Аналіз текстового контенту передбачає дослідження постів і коментарів. Специфіка соціальних мереж дає змогу використовувати, а отже, і досліджувати, контент різного рівня інтерактивності – постів з можливістю (чи без такої опції) коментування, створення подій, опитувань тощо.

Важливим показником аналізу бібліотечної сторінки може бути інтенсивність зворотного зв'язку з користувачами, що визначається рядом критеріїв: кількістю уподобань (Likes) сторінки та вподобань сторінкою бібліотеки (інших публікацій, коментарів, акаунтів); наявність рейтингу сторінки ¹³, який графічно представлений у вигляді п'ятикутної зірки (рис. 3).

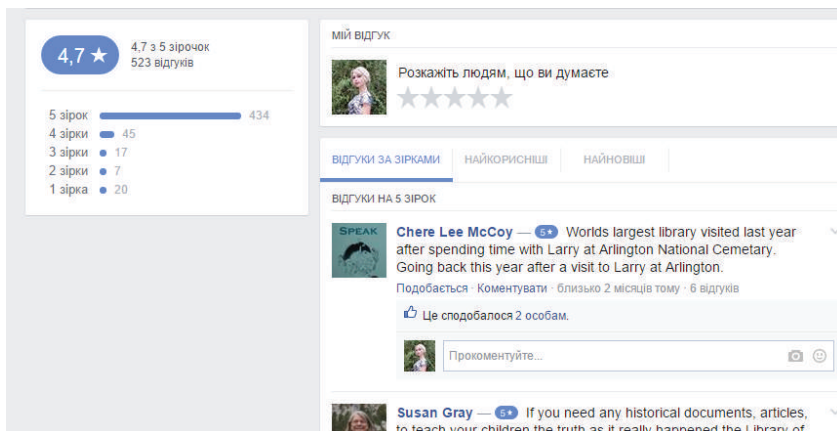

Рис. 3. Рейтинг сторінки Бібліотеки Конгресу в соціальній мережі Facebook

Джерело: <https://www.facebook.com/libraryofcongress?sk=reviews>

¹³ Рейтинг сторінки – система оцінювання, яка дає можливість аналізувати ефективність бібліотечних проектів у соціальних мережах за допомогою відгуків і коментарів.

Наступним етапом дослідження бібліотечної сторінки в соціальних медіа є виявлення специфічних особливостей використання соціальної мережі в професійній діяльності бібліотек. У такому напрямі аналіз бібліотечних сторінок передбачає дослідження за двома напрямками: **публікованого контенту** та **інтерактивності**. **Публікація (post)** – це основний елемент контенту сторінки бібліотечного проекту, який можна досліджувати за допомогою загального та контекстного аналізу. Загальний аналіз публікації передбачає визначення таких показників: авторство (бібліотека, бібліотечний працівник, користувач, колеги, науковці, політики, організації). За потреби, можна проаналізувати, чи використовується можливість «позначати» людей та інші організації, ідеться про опцію, що дає змогу через гіперпосилання пов'язувати повідомлення з іншими сторінками.

За типом публікації можна виокремити: загальний текстовий контент, мультимедійний контент (фотографії, відео, аудіо), лінки (гіперпосилання на власні, спільні та національні бібліотечні продукти й послуги, традиційні засоби масової інформації, інші посилання), такі специфічні тексти, як опитування чи події. Також піддається аналізу частота оновлення сторінки та періодичність, що дасть змогу прослідкувати зв'язок цих показників з інтерактивністю та загальною популярністю сторінки.

Важливими показниками загального аналізу публікації на сторінці бібліотеки є тематична спрямованість і спрямованість за аудиторією. Наприклад, публікації можна поділити за тематичною спрямованістю на бібліотечні, наукові, літературні, мистецькі, суспільні чи сформувати інший рубрикатор, виходячи з мети дослідження. За аудиторією всі публікації можна поділити на три рівня інформаційної спрямованості: для користувачів, їх комплекс формує систему контенту «бібліотека – користувач»; для широкого кола працівників бібліотечної галузі, яка створює систему «бібліотека – бібліотекар»; нарешті, актуальні матеріали для обох аудиторій. Відповідно, за цими критеріями можна систематизувати анонси подій, новини, релізи, інтерв'ю, «цікавинки» бібліотечної діяльності, нові надходження, експозиції виставок, семінари, продукти та послуги бібліотеки, ресурси, електронні репозитарії, конференції, доповіді, дискусії, книжкові рекомендації (художньої та наукової літератури), рецензії, довідкову інформацію тощо.

Визначальною в загальному аналізі публікації є інформаційно-комунікаційна складова: інформування – надання безпосередньої інформації «з перших рук»; посередництва – надання інформації через інше джерело та цитування; продукування – формування актуальних подій, новин,

завантаження світлин, аудіо та відео; акумуляції – збирання інформації для подальшого використання, наприклад, за допомогою опитування задля отримання необхідної інформації; комунікативності – здійснення обміну коментарів, створення діалогу та вираження емоції; сприяння – створення нового знання в результаті обговорення, надання комунікативної платформи.

Контекстний аналіз публікації передбачає її характеристику за визначеними показниками: чи відкрита проблема для обговорення; чи присутня критика (різка, доброзичлива); резонансність; вибір стилю публікації (літературного, офіційного, розмовного, наукового, публіцистичного, іронічного, змішаного); представлення типу лексики: літературної, сленгової, використання спеціального інтернет-жаргону та емотиконів (смайликів), використання іноземної мови.

Важливим складовим елементом мережі є *інтерактивність*, що характеризує ступінь взаємодії бібліотеки в соціальній мережі з користувачами. Критеріями можуть виступати вподобання (Likes), поширення (репости, ретвіти, інші форми інтеракції залежно від мережі) та коментарі. *Коментарі* є найбільш інтерактивними, а тому перспективними для аналізу елементами контенту сторінки бібліотечного проекту. Пропонуємо аналізувати коментарі за такими показниками: кількість до окремої публікації як похідний показник середньої кількості; авторство [користувач, бібліотека, бібліотечний працівник та ін. (науковці, політики, організації)]; тип (текст, фотографії, лінки, відео, аудіо, різне); тематика (загальна інформація, вираження емоцій та почуттів, вираження думок і роздумів, оцінка дійсності в цілому, оцінка окремих сторін дійсності, реакція на репліку іншого користувача, інформаційний шум, деструктивні коментарі у випадку відсутності модерації); спрямованість (монолог, діалог, змішана, форма чітко не визначається) і тематична або ситуаційна зв'язаність (не зв'язані, кожний представляє окремий текст; зв'язані, які утворюють тематичний дискурс); вид (конструктивні, особисті); кількість вподобань (Likes), що дає змогу виявити, які коментарі користуються найбільшою підтримкою; інформаційно-комунікаційні функції коментарів (інформування, посередництва, продукування, акумуляції, комунікативності, сприяння); тональність (позитивна, негативна, нейтральна).

Незважаючи на певні обмеження з огляду на суб'єктивність, окремі критерії дають змогу виміряти показники, що характеризують інтенсивність та ефективність використання бібліотекою соціальної мережі, серед яких слід виділити такі: *охоплення аудиторії* (кількість підписників сторінки, друзів підписників, користувачів, які відписалися від сторінки;

перегляди сторінки), *активність аудиторії* (кількість уподобань, коментарів, шейрів або перепостів; співвідношення кількості вподобань і/або перепостів до загальної кількості постів; співвідношення кількості вподобань, коментарів і шейрів до загальної кількості учасників спільноти) та *популярність окремої публікації* (кількість: вподобань, репостів, коментарів).

Отримані результати дають змогу порівняти, як використовують контент соціальної мережі в різних бібліотечних проектах, виявити основні тенденції в роботі з демократичними платформами. Наведені критерії не можуть вважатися вичерпними, оскільки є робочим інструментом і залежать від мети й завдань досліджень. Крім того, суб'єктивність, адаптивність, динамічність соціальних медіа як інформаційного феномена, визначає високий рівень лабільності показників у контексті досліджень, тобто, пропонувані критерії актуалізуватимуться чи втрачатимуть пізнавальну цінність залежно від дослідницької ситуації.

Отже, систематизовані в статті критерії дослідження соціальних медіа як джерельної бази бібліотекознавчих наукових рефлексій дають змогу формувати комплекс маркерів бібліотекознавчих досліджень у соціальних медіа, що потребують подальшої апробації на практиці та уточнення під час наступних досліджень і наукових дискусій з окресленого питання.

Література

1. Булахова Г. Бібліотеки в соціальних мережах та блогосфері як засіб рекламування / Г. Булахова // Наук. пр. Нац. б-ки ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – Вип. 36. – С. 192–200.

2. Мар'їна О. Ю. Використання краудсорсинг-технологій у діяльності зарубіжних бібліотек / О. Ю. Мар'їна // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – 2013. – Вип. 41. – С. 212–221.

3. Половинчак Ю. М. Особливості функціонування української блогосфери / Ю. М. Половинчак // Science and Education a New Dimension, Humanities and Social Sciences. – 2015. – № III (7), Issue 42. – Р. 99–102.

4. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горюхов, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 250 с.

5. Струнгар А. В. Комунікації в бібліотечному просторі: синергетичний аспект / А. В. Струнгар // Вісн. Кн. палати. – 2013. – № 2. – С. 19–21.

6. Тарасенко Н. Розкриття бібліотечних фондів засобами соціальних

мереж як фактор наповнення інформаційного простору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/naukprazi/39.pdf>. – Назва з екрана.

7. Ярошенко Т. О. Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів: нові можливості розвитку бібліотечного середовища : посіб. для бібліотекарів за прогр. підвищ. кваліфікації / Т. О. Ярошенко, Т. О. Якушко. – Укр. бібл. асоц., Нац. академія керівних кадрів культури і мистецтв, Центр безперервн. інформ.-бібл. освіти, Головний тренінгов. центр для бібліотекарів. – Київ : Самміт-книга, 2013. – 106 с.

References

1. Bulakhova, H. (2013). Biblioteky v sotsialnykh merezhakh ta blohosferi yak zasib reklamuvannya [Libraries in social networks and the blogosphere as a means of advertising]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 36, 192–200. Kyiv [in Ukrainian].

2. Marina, O. Yu. (2013). Vykorystannia kraudsorsynh-tekhnologii u diialnosti zarubizhnykh bibliotek [Using Crowdsourcing technologies in the work of foreign libraries]. *Visnyk Kharkivs'koi derzhavnoi akademii kul'tury – Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture*, 41, 212–221 [in Ukrainian].

3. Polovynchak, Yu. M. (2015). Osoblyvosti funktsionuvannya ukrainskoi blohosfery [Features of functioning of Ukrainian blogosphere]. *Science and Education a New Dimension, Humanities and Social Sciences*, 7, issue 42, 99–102 [in Ukrainian].

4. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., & Popyk V. I. (2013). Sotsialni merezhi yak chynnyk rozvytku hromadianskoho suspilstva [Social media as a factor in the development of civil society]. Kyiv [in Ukrainian].

5. Strunhar, A. V. (2013). Komunikatsii v bibliotechnomu prostori: synerhetychnyi aspekt [Communication in the library space: synergistic aspect]. *Visnyk knyzhkovoi palaty – Bulletin of the Book Chamber*, 2, 19–21 [in Ukrainian].

6. Tarasenko, N. Rozkryttia bibliotechnykh fondiv zasobamy sotsialnykh merezh yak faktor napovnennia informatsiynoho prostoru [Disclosure of library collections by means of social networks as a factor in filling the information space]. nbuviap.gov.ua. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/naukprazi/39.pdf> [in Ukrainian].

7. Yaroshenko, T. O., & Yakushko, T. O. (2013). Tekhnologii Veb 2.0 dlia bibliotek i korystuvachiv: novi mozhlyvosti rozvytku bibliotechnoho seredovyscha [The

Web 2.0 technologies for libraries and users: new opportunities of development of the library environment]. Kyiv: Sammit-knyha [in Ukrainian].

Valeria Strungar

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Library Projects in Social Media as Sources the Library of Researches

The article deals with working out the criteria for the study of social media as a source of the library scientific reflections. As a source of the library researches provides the algorithm of work with social media at a preparatory stage of formation of selection of pages of the libraries which are subject to studying. To reveal the general tendencies which characterize approaches to creation of library pages on a social network it is necessary to carry out the general review of pages. Thus, the chosen pages will be analyzed by criteria: representation, convergence, fullness, intensity of feedback. Attempt of formation of a complex of markers the library of researches in the social media is made. In such direction the analysis of library pages assumes research on two directions: the published content and interactivity. The study is provides for analysis of the possibilities of social media which use defines specifics of application of network information and communication technologies by libraries.

Keywords: library projects, social media, social network pages, representation, convergence, fullness, the intensity of the feedback, interactivity, publications, comments, social media audience.

Валерия Струнгар

Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского

Библиотечные проекты в социальных медиа как источники библиотекведческих исследований

Статья посвящена отработке критериев исследования социальных медиа как базы библиотекведческих научных рефлексий. Алгоритм работы с социальными медиа как источником библиотекведческих исследований предусматривает на подготовительном этапе формирования выборки страниц библиотек, подлежащих изучению. Для того чтобы выявить общие тенденции, которые характеризуют подходы к созданию библиотечных страниц в социальной сети, необходимо провести общий обзор страниц. Таким образом, избранные страницы будут анализироваться по критериям: представленности, конвергентности, наполненности, интенсивности обратной связи. Сделана попытка формирования комплекса маркеров библиотекведческих исследований в социальных медиа. В таком направлении анализ библиотечных страниц предполагает исследование по двум направлениям: публикуемого контента и интерактивности. Исследование предполагает анализ возможностей социальных медиа,

использование которых определяет специфику применения библиотеками сетевых информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: библиотечные проекты, социальные медиа, страницы социальных сетей, представление, конвергентность, наполненность, интенсивность обратной связи, интерактивность, аудитория социальных медиа.